

UUSIA LÖYTÖJÄ KIRKKORAKENNUKSEN ALKUVAIHEILTA

Seurakunnan eläkkeellä oleva kappalainen Jaakko

Lehtimäki on kiinnostuneena entisen seurakuntansa kirkon alkuvaiheista tullut seuraaviin johtopäätöksiin.

1. Huittisten kirkko ja Naantalın luostari

Monen muun Suomen myöhäiskeskiaikaisen kivipyhäkön tavoin on hyviä perusteluja nähdä Huittisten kirkon pystyttämässä ja sen yksityiskohdissa Naantalın birgittalaisluostarista lähteneitä vaikutteita. Ruotsalainen pyhä Birgitta eli 1300-luvulla. Hänen kuoltuaan syntyi birgittalaisjärjestö, joka pääluostaristaan Vadstenasta käsin levisi kulovalkean tavoin ympäri Eurooppaa. Suomeen se rantautui 1400-luvun puolivälissä. Sen ansiosta Naantalista muodostui vilkas kauppakaupunki. Sen nykyinen kirkko rakennettiin tuolloin luostarin pyhäköksi. Kirkko muistuttaaakin monin piirtein birgittalaisuudesta, vaikka itse luostarin rakennukset ovat sen ympäriltä hävinneet.

2. Huittisten Kirkkoherra Anders

Huittisista tiedetään tuolta ajalta kovin vähän. Sen kirkkoherroista tunnetaan nimeltä vain yksi. Ja tieto hänestäkin on säilynyt pelkästään hänen yhteydestään birgittalaisuuteen. Hän, **Anders Jönsson**, näet tavataan eräässä dokumentissa vuodelta 1478. Hän todistaa siinä, että hänen isovanhempansa, Liedon Raukkalan kylän Riikilän isäntä Peder Rike ja vaimonsa Ellseby ovat aikanaan lahjoittaneet luostarille tilan. Tila on vielä tänään todennettava Raukkalan kylässä.

Sanotun asiakirjan todistajina on muitakin suvun jäseniä, joista khra Andersin kaksi veljeä, Jeppe ja Jöns, näyttävät kotiutuneen veljensä seurakuntaan. Varsin todennäköistä on, että heistä juontuu kaksi Huittistenkylän tilaa, nro 7 Jäppilä ja nro 14 Junntila.

3. Suku Djekn

Samoihin aikoihin khra Andersin kanssa voimme päätellä toisenkin suvun vaikuttaneen Huittisten kirkon ja birgittalaisluostarin välisiin yhteyksiin. Aivan kirkon kupeessa sijaitsevat neljä tilaa, joista yhtä, **Sinkkaa**, omisti Djeknin mahtisuku. **Henrik Klaunpoika Djekn** ja vaimonsa **Lucia Olavintr Skelge** testamenttasivat Naantalın luostarille kaksi huittislaisia kiinnostavaa tilaa. Toinen, ”eth warth köpe goodz naempt Sinkala /Synkala/ j Hwittis sokn”. Sama pariskunta oli lahjoittanut myös tontin Naantalın Ailostenniementä, jolle luostari kirkkoineen sitten rakennettiin. Ja luostarin yhteydessä leski Lucia viettikin elämänsä lopun.

4. Muita sukuja

Muitakin rälssisukuja, jotka liittyvät sukulaissitein toisiinsa on syytä tässä mainita. Ja nyt Karhiniementä. Edellä on mainittu (Osio: Vanhoja kalusteita) nunna **Birgitta** Anundintytär, joka Naantalın luostarissa neuloi kotikirkkoonsa Huittisissa alttarireunavaatteen. Hänen isänsä Anund oli Ulvilan pormestari. Ja äiti Rikissa Olavintr **Skytte**, joka oli perinyt isältään rälssitilan Karhiniementä. Sen hän lahjoitti luostarille Birgitan ylläpidoksi.

Samoihin aikoihin Rikissan sisar Kristiina Skytte (jonka aviomies oli niin ikään Ulvilasta, Sven Spinke) lahjoitti yhdessä veljensä, Hattulan khra Laurens Skytten, kanssa rälssitilan Karhiniementä. Sillä kustannettiin suvun toinen nunna, **Kaarina Skofat**, luostariin.

Kolmaskin saman suvun lahjoitus Karhiniementä koitui luostarille, nyt **Kaarina Jönsintyttären** ylläpidoksi. Sen takana oli Euran Lähteenojan herra Lasse Finne yhdessä vaimonsa Anna Jönsintyttären kanssa. Kaarina oli Annan sisar. Anna itsekin siirtyi luostariin jäätyään leskeksi toisesta aviomiehestään Gregers Garpista.

Täten lähes koko silloinen Karhiniemen kylä harjoitti birgittalaishurskautta! Ainakin lahjoitetut isot rälssikartanot Kenni ja Kuukinen, jotka ulottuivat tuolloin pitkälle nykyisen Kokemäen alueelle. Kyttälän kylä mahtoikin saada nimensä Karhiniemen Skyttien suvulta.

5. Birgitta Anundintyttären alttarineuletyö

Edellä mainittu Birgitta Anundintyttären alttarinreunuksen neuletyö on sanomaltaan rikas. Tässä tyydytään vain korostamaan sen pääkuvaa, jossa pyhä Birgitta esiintyy tyttärensä Katariinan kanssa.

Pyhän Birgitan yksi innoittajista oli Katariina Aleksandrialaisen, Huittisten kirkon suojelijan, elämä. Neuleessa Birgitta kannattelee isoa ristiä, josta 1990-luvulla saatiin malli kirkon kolminaisuuspäätteiseen kulkueristiin.

Neuletyössä on yksi osio, joka herättää erityistä huomiota. Jumalan Äiti Maria, jolta Birgitta koki saaneensa paljon ilmestyksiä, kuvataan siinä näkijänsä kertomalla tavalla. Itse kahdeksan lapsen synnyttäjänä Birgitta oli yhä uudestaan pyytänyt Mariaa kertomaan, millä tavalla tämä oli synnyttänyt Jeesuksen. Rukous täyttyi viimein kun Birgitta oli vuotta ennen kuolemaansa Beetlehemissä Jeesuksen syntymäluolassa tyttärensä Katariinan kanssa. Hän kertoo (lyhennys): ”Huomasin lapsen liikkuvan kohdussa...ja silmänräpäyksessä neitsyt synnytti alastoman pojan, josta lähti kirkas säteily...Neitsyt palvoi Poikaa polvillaan ylistäen: ´Olet tervetullut Jumalani, Herrani, poikani!´ Tällä Birgitan näyllä oli kirkkotaiteeseen käänteentekevä vaikutus, kun Jeesuksen syntymäkuvaukset juuri siitä alkaen vaihtuvat näyn mukaisiksi. Niinpä Anundintyttären alttarineuleessakin Maria ja Joosef palvovat sädehtivää Vastasyntynyttä.

6. Kristus-kasvo Huittisten kirkolla ja Naantalissa

Huittisten kirkosta on vielä paremmin esittelemättä sen ainutlaatuisin kokonaisuus. Sen ulkopuolella niin sanotun papinoven ikkunan yläpuolella on kalkkiveistoksena **punainen kasvokuva** ja sen molemminpuolin punamaaliset ristit, sekä vielä näiden molemminpuolin hienokoristeisesti kaiverretut kolmilehdykät, Pyhän Kolmiyhteisyyden symbolit.

Useat peittämiset ja taas uudelleen esiinraaputukset ovat tosin kuluttaneet tuota kasvokuvaa raskaasti. Mutta kokonaisuus johtaa jäljittämään sen ideoijiksi edellä mainittuja aatelissukuja birgittalaisyhteyksineen. On nimittäin tiedossa, että juuri birgittalaisessa luostarihartaudessa oli ns. **Jeesuksen kasvorkouksella** keskeinen sija. Tämä näkyy Naantalin kirkossa; katsot siinä mihin suuntaan tahansa, näet Jeesus-kasvot. Ihmeellistä on, että tämä kasvo-ikoni, vaikka kulkee eri nimillä (Facies Domini, Veronika, Mandylion, Käsittätehty, Torinon liina..) ja ilmenee eri muunnoksina, esiintyy tietyn yhteisin piirtein. Tällä hetkellä tutkimus johdattaa sen alkulähteeksi peräti Jeesuksen hautaan jääneen käärinliinan, johon hänen ylösnousemuksensa kuolleista synnyttämä voimallinen kemiallinen purkaus on muodostanut ”valokuvan” Jeesuksen sekä etu että selkäpuolesta! Se on siis ollut mallina myöhemmille Jeesuksen kasvoikoneille. Huittisten kirkkokin osallistuu siis omalla Jeesus-kuvallaan kehotukseen: ” Kun kuljet kirkolla alapuolellani, muista rukoilla!”

7. Kirkon itäinen päätykolmio

Birgittalaisvaikutusta tapaa vielä Huittisten kirkon keskiaikaisen osan itäisessä tiilisessä päätykolmiossa. Sen koristelu on harvinaisen runsas, mutta harmillista kyllä säät ovat kuluttaneet sen lähes tunnistamattomaksi. Kuitenkin on selvää, että risti- ja nauhakomerot on täytetty elämänpuu-maalauksilla, jotka siten liittyvät Jeesuksen ylösnousemukseen ja sen tuomaan taivastoivoon. Samaa kertovat usea ”Jeesus Golgatan ristillä”-aihe kasvokuvineen ja Kolminaisuuden ympyrät.

Itäpäädyn savipruukkiset pyöreät kuviot, 3 kpl, ovat muurarin kenties kasvoiksi tarkoittamat, mutta jäljitys ei ole oikein onnistunut. Samantapaisia kansanmiesten yritelmiä tapaa maalauksina muissakin kirkoissa.

8. Lopuksi: Kirjaimet WN

Lopuksi: Kolmisen vuotta sitten itäpääty putsattiin. Sen puolikorkeudelta oikealla erottuivat kirjaimet **WN**. W saattaa viitata Ulvilaan (Wlfsby), toiseksi Viipuriin (Wyborg). Mutta: Seppo Suvanto, Satakunnan keskiajan historioitsija (k. 2009, Lempäälä), kirjoitti myös keskiaikaisen Naantalin historian. Ohitan sinänsä mielenkiintoisen seikan, että yksi sen porvarisvuista on Huitt/Huith/Huittila, ja yksi sen mahtitaloista Viiala, ja monet muut Naantalin ja Huittisten yhtymäseikat. Sen sijaan Naantalin keskiaikasten ammattimiesten eturivissä esiintyy Huittisten kirkon rakentamisen vuosina kaupunginvoudiksikin kohonnut Björn **Waerkmestare**. Ammattinimikkeenä se merkitsi terästyökalujen valmistajaa, siis seppää, mutta myös oltermannia, ammattikunnan vanhinta. Hän yleni toimissaan laajemmille markkinoille ja tavataan 1500-luvun alussa Tukholmassa.

Edellä kerrotun mukaisesti Huittisten silmäntekevillä oli vilkkaat suhteet Naantaliin. Lisään vielä sen, että kaupungin johto koostui Djekn-suvun jäsenistä. Huittisten kirkonrakentamissuvut sen pystyttämässä tuskin saattoivat ohittaa tuntemaansa ylätason ammattimiestä, jonka asiantuntemusta oli kaiketi vuosikymmen, pari käytetty luostarikirkossakin. Hänet näet tavataan Naantalin raadin pöytäkirjoissa vuodesta 1478, jona, kuten edellä on kerrottiin, samana ainoana vuonna esiintyi Huittisten kirkkoherran Andersin nimi. Waerkmestari esiintyy Naantalin papereissa aina vuoteen 1497, johon ajoitetaan Huittisten kivikirkon ”synty”.

Päätelmäksi edellisestä muodostuu: kirjainkaiverrus ”WN” yhdessä Huittisten kirkon itäpäädyn tiilessä voi hyvinkin olla tuolloisen luotetun naantalilaisen rakennuspomon puumerkki: Waerkmestare, **Nadhendal**.